

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2024, sp. zn. 5 Tdo 315/2024, ECLI:CZ:NS:2024:5.TDO.315.2024.1

Číslo: 41/2024

Právní věta:

Při uplatnění principu zákazu *reformationis in peius* podle § 259 odst. 4 tr. ř. se přihlíží k celkové přísnosti trestu uloženého soudem prvního stupně, a to i kdyby byl takový trest uložen v rozporu se zákonem. Náprava vad nezákonně uloženého trestu odvolacím soudem může spočívat i ve vypuštění jednoho druhu trestu (např. obecně prospěšných prací), který není možné uložit vedle jiného současně ukládaného druhu trestu (např. odnětí svobody), a to i při současném významném zvýšení jeho výměry, pokud se z hlediska celkové přísnosti trestu takovým nově uloženým trestem postavení pachatele nezhorší.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.04.2024

Spisová značka: 5 Tdo 315/2024

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Trest, Zákaz reformace in peius

Předpisy: § 259 odst. 4 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání, které podal obviněný M. H. proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. 6 To 256/2023, jenž rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 6 T 67/2023.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Sokolově ze dne 2. 10. 2023, sp. zn. 6 T 67/2023, byl obviněný M. H. (dále jen obviněný či dovolatel) uznán vinným přčinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, 2 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), za nějž mu byl uložen jednak podle § 274 odst. 2, § 62 odst. 1 a § 63 odst. 1 tr. zákoníku trest obecně prospěšných prací ve výměře 200 hodin, jednak podle § 274 odst. 2 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání 4 měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr.

zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 24 měsíců, jednak podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel na dobu 24 měsíců a současně s ním podle § 73 odst. 3 tr. zákoníku povinnost podrobit se terapeutickému programu podle zákona upravujícího provoz na pozemních komunikacích. Uvedeného trestného činu se obviněný podle rozsudku soudu prvního stupně dopustil (zjednodušeně uvedeno) tím, že v XY dne 7. 5. 2023 ve 22:30 hodin po předchozím požití alkoholických nápojů, když měl v krvi 2,69 g/kg alkoholu, řídil osobní automobil, pro podnapilost nepřizpůsobil rychlost vozidla podmínkám a stavu komunikace, vyjel z vozovky a narazil do skalního masivu, přičemž utrpěl lehká poranění a na vozidle způsobil škodu ve výši 12 126 Kč.

2. Proti výroku o trestu v rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný odvolání, o němž rozhodl ve veřejném zasedání Krajský soud v Plzni svým rozsudkem ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. 6 To 256/2023, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek ve výroku o trestu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. sám znovu rozhodl následovně. Obviněnému za uvedený trestný čin uložil jednak podle § 274 odst. 2 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání 8 měsíců, jehož výkon podle § 84, § 81 odst. 1 a § 85 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 2 roků za současného vyslovení dohledu a za současného uložení povinnosti podle § 85 odst. 3 a § 48 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, jednak podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel na dobu 2 roků.

II.

Dovolání obviněného

3. Proti shora uvedenému rozsudku odvolacího soudu podal obviněný M. H. prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř.

4. Svým dovoláním namítal, že došlo k porušení zásady zákazu *reformationis in peius*, neboť mu byl odvolacím soudem uložen přísnější trest než soudem prvního stupně, ačkoli bylo odvolání podáno pouze v jeho prospěch.

5. Odvolací soud totiž zpřísnil výměru podmíněného trestu odnětí svobody ze 4 na 8 měsíců, navíc nad ním vyslovil dohled, který soudem prvního stupně vysloven nebyl. Pochybení spatřoval i v tom, že mu odvolací soud uložil povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, v jehož průběhu by měl spolupracovat s probačním úředníkem, ačkoli soud prvního stupně je ve svém rozsudku neuvedl. Soud prvního stupně uložil obviněnému pouze povinnost podrobit se terapeutickému programu podle zákona o silničním provozu, ale učinil tak podle dosud neúčinného ustanovení trestního zákoníku (účinnosti nabylo až dne 1. 4. 2024), tedy nezákonně. Pokud mu tedy odvolací soud uložil povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, zpřísnil mu tím vlastně trest původní, neboť mu nebyla uložena rozsudkem soudu prvního stupně a k povinnosti podrobit se terapeutickému programu podle dosud neúčinné úpravy nelze přihlížet.

6. Podle přesvědčení dovolatele by se zásada zákazu *reformationis in peius* měla posuzovat v rámci každého uloženého trestu zvlášť (míněno zjevně druhu trestu - pozn. Nejvyššího soudu), proto nelze zpřísnění některého z uložených (druhů) trestů vyvážit snížením či zrušením jiného (druhu) trestu. Stejně tak nelze podle obviněného zpřísnit trest (resp. konkrétní jeho druh) přidáním další povinnosti, pokud tuto povinnost neuložil již soud prvního stupně.

7. Závěrem odkázal na náleží Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. [III. ÚS 525/15](#), ze kterého plyne, že odvolací soud, omezen zásadou zákazu *reformationis in peius*, by v případě zpřísnění alespoň jednoho z uložených (druhů) trestů měl náležitě odůvodnit, proč k této změně došlo a uvést

konkrétní dopady tohoto trestu do života pachatele.

8. Ze všech shora uvedených důvodů obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu projednání a rozhodnutí.

III.

Vyjádření k dovolání

9. Dovolání obviněného bylo zasláno k vyjádření nejvyššímu státnímu zástupci, který se k němu vyjádřil prostřednictvím státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství.

10. Státní zástupkyně nejprve zopakovala dosavadní průběh řízení a obsah dovolání obviněného. Následně uvedla, že zásadu zákazu *reformationis in peius* je třeba chápat jako garanci svobody odvolacího práva a v důsledku toho i práva na obhajobu, proto je nutno vykládat ji co nejširěji. Podle ní je třeba pro posouzení otázky, zda došlo ke zpřísnění trestu, posuzovat celý výrok o trestu, přičemž pokud nebude zhoršeno postavení obviněného, může dojít i k uložení trestu nového, musí se však zohlednit, jak změnu vnímá sám obviněný.

11. Podle státní zástupkyně v této trestní věci nedošlo k rozhodnutí odvolacího soudu v neprospěch obviněného, neboť zrušení trestu obecně prospěšných prací bylo změnou, která výrazně změnila postavení obviněného v jeho prospěch. Pokud by obviněný nevykonal trest obecně prospěšných prací, hrozila by mu přeměna tohoto trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody v délce 200 dní, což je doba delší než 4 měsíce, o které byl navýšen podmíněný trest odnětí svobody. Dále uvedla, že také nelze uvažovat o zpřísnění, pokud odvolací soud uložil obviněnému povinnost absolvovat vhodný program sociálního výcviku a převýchovy, neboť tato povinnost odpovídá povinnosti podrobit se terapeutickému výcviku uložené soudem prvního stupně podle doposud neúčinné právní úpravy.

12. Závěrem doplnila, že změna výroku o trestu nepředstavuje takovou změnu, která by postavení obviněného zhoršovala, naopak pro takový závěr chybí reálný podklad. Postavení dovolatele totiž zůstalo v zásadě stejné.

13. Ze shora uvedených důvodů státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné a učinil tak v neveřejném zasedání v souladu s § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. Zároveň vyslovila souhlas s projednáním věci v neveřejném zasedání i pro případ jiných rozhodnutí. [§ 265r odst. 1 písm. c) tr. ř.].

14. Vyjádření státní zástupkyně bylo zasláno obviněnému k případné replice, který tohoto práva nevyužil.

IV.

Posouzení přípustnosti a důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

15. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označeným dovolacím důvodům.

16. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z taxativně vymezených důvodů v § 265b odst. 1 a 2 tr. ř. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele takovému důvodu také svým obsahem odpovídaly.

17. Obviněný uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., podle nějž lze dovolání podat, jestliže byl obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným. Pokud však byl uložen přípustný druh trestu ve výměře spadající do rámce zákonné trestní sazby, nelze cestou dovolání namítat nepřiměřenost trestu, a to ani s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. (k tomu viz rozhodnutí č. [22/2003](#) Sb. rozh. tr.). Nejvyššímu soudu zásadně nepřisluší dále posuzovat, zda byl uložen trest mírný nebo naopak příliš přísný. Opačný názor by byl v rozporu s povahou dovolání jako mimořádného opravného prostředku a činil by z dovolání v podstatě jen další odvolání. Námitku porušení pravidel pro výběr druhu trestu a jeho výměry podle § 39 až § 42 tr. zákoníku tak nelze podřadit pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., avšak ani pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Otázka přiměřenosti trestu je sice záležitostí týkající se použití hmotného práva, avšak přesto není možné tuto otázku podřazovat pod ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., a to ani pokud jde o tu jeho variantu, podle které je dovolacím důvodem „jiné nesprávné hmotněprávní posouzení“ (míněno jiné, než je právní posouzení skutku). Vyplývá to ze vzájemného poměru dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. a dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. Oba dovolací důvody mají hmotněprávní povahu, přičemž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je koncipován jako obecný hmotněprávní důvod, zatímco v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. je zvláštní důvod vztahující se jen k výroku o trestu. Z toho logicky vyplývá, že samotný výrok o uložení trestu může být zásadně napadán pouze s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., pod nějž nelze subsumovat nepřiměřenost uloženého trestu. Připustit námitky ohledně přiměřenosti trestu jako dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. by znamenalo popření smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., které by se stalo nefunkčním, nemělo by valný význam, neboť jakékoliv porušení hmotněprávních norem, a to včetně uložení nepřipustného druhu trestu či trestu ve výměře mimo zákonnou trestní sazbu, by bylo vždy jiným nesprávným hmotněprávním posouzením ve smyslu § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Proto námitka pouhé nepřiměřenosti uloženého peněžitého trestu je námitkou neodpovídající uplatněnému, ale ani žádnému jinému dovolacímu důvodu.

18. Jde-li ovšem o námitku porušení zásady zákazu *reformationis in peius*, jde o princip procesněprávní, který by vůbec neměl shora zmíněným hmotněprávním dovolacím důvodům odpovídat. Je přitom ovšem třeba zohlednit též judikaturu Ústavního soudu vztahující k tomuto principu jako širší součásti ústavně chráněného práva na spravedlivý proces, kterému musí poskytovat ochranu i Nejvyšší soud, který nestojí vně soustavy obecných soudů a je tudíž povolán i k ochraně základních lidských práv a svobod. Podle rozhodnutí č. [44/2014](#) Sb. rozh. tr. zákaz *reformationis in peius*, který se při rozhodování podle § 259 odst. 4 a § 264 odst. 2 tr. ř. v odvolacím řízení vztahuje jen k osobě obviněného (obžalovaného), nepřipouští z hlediska celkového posouzení žádnou změnu v neprospěch takové osoby, přitom změna k horšímu tak nemůže nastat ve skutkových zjištěních, v použité právní kvalifikaci, v druhu a výměře trestu, v ochranném opatření i v náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Týká-li se (podle vznesené námitky) uvedený princip výroku o trestu, jako tomu bylo v nyní projednávaném případě, je limit vytvořen původně uloženým trestem, proti němuž opravným prostředkem (odvoláním) brojil toliko obviněný. Zároveň je ale třeba připomenout, že na trest je třeba i při takovém posuzování nahlížet jako na celek, jde o jeden trest, třebaže bylo uloženo více druhů trestů vedle sebe [nejde-li ovšem o tzv. patrový rozsudek, který obsahuje důvodně více trestů (např. jednak trest souhrnný a jednak trest úhrnný) jako trestů samostatných, ohledně každého z nich by platil v odvolacím řízení zákaz *reformace in peius* - srov. rozhodnutí č. [24/1966-II](#). Sb. rozh. tr.].

b) K uplatněným námitkám obviněného

19. Obviněný svým dovoláním namítal, že došlo k porušení zásady zákazu *reformationis in peius*. Podle něj mu odvolací soud uložil přísnější trest než soud prvního stupně, ačkoli odvolání bylo

podáno pouze v jeho prospěch. Pochybení odvolacího soudu, která vedla k uložení přísnějšího trestu, namítal hned několik - nepřijatelné zdvojnásobení délky podmíněného trestu odnětí svobody, přidání dohledu probačního úředníka, přidání přiměřené povinnosti.

20. Jde-li o konkrétní druhy trestů a jejich výměry, jak byly uloženy soudy nižších stupňů v této věci, lze odkázat na úvodní pasáž tohoto usnesení o rozhodnutích soudů nižších stupňů.

21. K námitkám obviněného lze také uvést, že je vyvrátil již soud druhého stupně, který si zjevně byl dobře vědom zákazu zhoršit postavení obviněného v odvolacím řízení, jak vyplývá z ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. Na odůvodnění jeho rozsudku proto lze plně odkázat. Stejně tak Nejvyšší soud souhlasí i s názorem obsaženým ve vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství, jak byl prezentován shora, takže i na tuto argumentaci může odkázat. Tuto správnou argumentaci, kterou byla vyvrácena opodstatněnost námitek obviněného, tak může dále jen stručně doplnit a rozvést.

22. Předně lze připomenout, že obviněný svým dovoláním namítal porušení zásady zákazu *reformationis in peius* (tedy zákazu zhoršení postavení obviněného), která pro řízení o odvolání jako řádném opravném prostředku je zakotvena v § 259 odst. 4 tr. ř. Toto ustanovení v současně platném a účinném znění zní: „V neprospěch obžalovaného může odvolací soud změnit napadený rozsudek jen na podkladě odvolání státního zástupce, jež bylo podáno v neprospěch obžalovaného; ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení tak může učinit též na podkladě odvolání poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.“ V tomto rozsahu je zmíněná zásada v našem právním řádu pro řízení o odvolání obsažena od 1. 1. 1994, a to od novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb. (mezi lety 1994 a 2001 v § 259 odst. 3 tr. ř.; později byly s ohledem na další změny jen v roce 2011 doplněny další nároky poškozeného). Protože bude odkazováno i na starší judikaturu, lze připomenout i původní (užší) vymezení této zásady, jak ji obsahoval trestní řád v období od 1. 1. 1962 do 31. 12. 1993 v § 259 odst. 4 tr. ř., které tehdy znělo: „Uložit obžalovanému přísnější trest, než jaký mu uložil soud prvního stupně, může odvolací soud jen na podkladě odvolání prokurátora, jež bylo podáno v neprospěch obžalovaného.“

23. Obecně lze k výhradám obviněného uvést, že obviněný vycházel ze dvou základních a nesprávných tezí. Předně měl nesprávně za to, že každý druh trestu se posuzuje samostatně a nikoli, že trest se posuzuje jako celek (viz již shora zmíněná rozhodnutí č. [24/1966-II.](#), č. [I/1967](#), č. [44/2014](#) Sb. rozh. tr. a mnohá další). Dále vycházel zjevně z nesprávného předpokladu (aniž by to explicitně uvedl), že nejzazší mezi je jen takový trest, který byl soudem prvního stupně uložen v souladu se zákonem, a že nelze přihlížet k takovým výrokům, které jsou v rozporu se zákonem. Takovou námitku obviněný uplatnil v této věci v tom směru, že lze přihlížet jen k výroku o podmíněném trestu odnětí svobody, který byl uložen v souladu se zákonem, nikoli však již k trestu obecně prospěšných prací, který nelze uložit vedle zmíněného podmíněného trestu odnětí svobody, podobně jako nelze vůbec přihlížet k povinnosti absolvovat terapeutický program, byl-li uložen podle doposud neúčinné právní úpravy. Jakékoliv vyvažování nezákonně vybraných druhů trestů či ve spojitosti s nimi stanovených povinností zjevně považuje obviněný za nepřijatelné.

24. Takto ovšem zmíněná procesní zásada zákazu *reformationis in peius* koncipována není. Jde jen o ochranu práva obviněného jako tzv. slabší strany (v rámci tzv. *favor defensionis* - viz např. Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 265, s. 679 a další) podat opravný prostředek proti rozhodnutí, především jde o to, aby mu v jeho svobodném rozhodování o využití tohoto opravného prostředku nebránila obava, že jeho postavení bude v takovém případě zhoršeno (ať již z důvodu případné odplaty za „opovázlivost“ opravný prostředek podat, nebo jen z důvodu zjištění dalších pochybení učiněných orgánem nižšího stupně při rozhodnutí ve prospěch obviněného). K tomu lze odkázat například na náleží Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. [I. ÚS 670/05](#), který byl uveřejněn pod č. 88/2006 ve sv. 41 na str. 127 Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního

soudu (dále jen „SbNU“). Na takové pojetí zmíněné zásady obviněného již upozorňoval jak odvolací soud, tak i státní zástupce ve svém vyjádření, s nímž souhlasí i Nejvyšší soud.

25. Nejzazší mezi při podání odvolání pouze ve prospěch obviněného tak je v případě výroku o trestu celý takový výrok učiněný soudem prvního stupně, nikoli jen obviněným vybrané části, a to i kdyby došlo při jeho vyslovení k porušení zákona (třeba jen ohledně některých druhů trestů). Zmíněným zákazem zhoršení postavení obviněného (*reformationis in peius*) je totiž chráněno jen právo podat a disponovat s opravným prostředkem. Kdyby obviněný (a ani státní zástupce) opravný prostředek (odvolání) nepodal, nabyl by i výrok o trestu (přes porušení zákona v neprospěch obviněného) právní moci a vykonatelnosti. Případnou nezákonnost by bylo možno v takovém případě zhojit jen na podkladě podání mimořádného opravného prostředku, kterým by vlastně mohla být jen stížnost pro porušení zákona, pokud by ji ovšem ministr spravedlnosti podal a pokud by zároveň byly splněny podmínky § 266 odst. 2 tr. ř. (jestliže by trest byl ve zjevném nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo jestliže uložený druh trestu by byl v zřejmém rozporu s účelem trestu). Dovolání by v takovém případě nepřicházelo v úvahu (ve věci by nerozhodoval soud druhého stupně), to samé platí i o obnově řízení (neobjevila se nová skutečnost nebo důkaz).

26. Pokud by navíc měla platit zmíněná teze obviněného, z níž zjevně při podání dovolání vycházel (aniž by to výslovně uvedl), že nelze přihlížet k takovému výroku o trestu, který by byl nezákonný, probíraný princip zákazu *reformationis in peius* vyplývající v odvolacím řízení z § 259 odst. 4 tr. ř. by se v některých případech nemohl vůbec uplatnit. Zejména by takový absurdní důsledek platil, byl-li by celý výrok o trestu v rozporu se zákonem (např. byl by uložen jediný trest obecně prospěšných prací ve výměře nad horní hranici zákonné trestní sazby, což zákon nepřipouští - např. ve výměře 400 hodin; nebo by byl za daný trestný čin uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští - např. trest obecně prospěšných prací ve výměře 300 hodin za zločin). Takový výklad aplikován na jiné případy by tak měl zcela absurdní a zákonodárcem nezamýšlené důsledky (*argumentum ad absurdum*), a již jen proto se nemůže uplatnit.

27. Jak již bylo též shora naznačeno, na uložený trest, k němuž se vztahuje zákaz změny k horšímu ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. (viz rozhodnutí č. [24/1966-II.](#) Sb. rozh. tr.), je třeba nahlížet jako na celek a při posuzování, zda došlo či nedošlo ke zhoršení postavení obviněného, je třeba poměřovat dříve a nově ukládaný trest jako celek. Tak například již z rozhodnutí č. [1/1978-II.](#) Sb. rozh. tr. vyplývá, že přísnějším trestem ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. je takový trest, který v době jeho uložení zhoršuje postavení obviněného vzhledem k trestu uloženému rozsudkem soudu prvního stupně, a proto není v rozporu se zákazem *reformace in peius* (§ 259 odst. 4 tr. ř.), jestliže odvolací soud uloží obviněnému trest propadnutí věci, který napadeným rozsudkem uložen nebyl, když současně podstatně zmírní nepodmíněný trest odnětí svobody uložený soudem prvního stupně, takže tresty uložené odvolacím soudem ve svém souhrnu nezhoršují postavení obviněného a nejsou přísnější než trest uložený soudem prvního stupně. Přístup, že se posuzuje celkové zhoršení postavení obviněného oproti trestu uloženému soudem prvního stupně, vyplývá i z rozhodnutí č. [I/1967](#) Sb. rozh. tr. (rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 1966, sp. zn. [Pls 8/66](#)), jímž se porovnávaly sankce, které bylo možno uložit podle tehdy účinné právní úpravy (tak nepodmíněný trest odnětí svobody je vždy přísnější než trest nápravného opatření, a to kdyby bylo ve výměře více než dvojnásobné, stejně tak i kratší nepodmíněný trest odnětí svobody je přísnější než delší trest odnětí svobody podmíněně odložený na zkušební dobu). Je nutno upozornit, že tehdejší ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. obsahující zákaz *reformationis in peius* se vztahovalo toliko k výroku o trestu - obžalovanému nesměl být uložen „trest přísnější“, než jaký byl uložen soudem prvního stupně, pokud nebylo podáno odvolání prokurátorem v neprospěch obžalovaného. Přitom právě pojem „přísnější trest“ byl odlišován od pojmu „přísnější druh trestu“, což vedlo k závěru, že je třeba posuzovat celkové zhoršení postavení obžalovaného v porovnání s trestem uloženým soudem prvního stupně. Podobně k tomu přistupuje i

recentní aplikační praxe (viz například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. [6 Tdo 223/2016](#)).

28. Z podobných východisek vychází i Ústavní soud. Tak například Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. [III. ÚS 525/15](#), který byl uveřejněn pod č. 210/2016 ve sv. 83 na s. 341 SbNU, jednak připomněl, že požadavek na respektování principu zákazu *reformationis in peius* je součástí pravidel trestání chráněných i předpisy ústavněprávní úrovně (zejména čl. 1 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 8 odst. 2 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod), jeho uplatnění je součástí požadavku řádně vedeného a zakončeného trestního řízení před obecným soudem podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod. Zpřísní-li proto soud vyššího stupně, jsa omezen zásadou zákazu *reformationis in peius*, alespoň jeden z uložených trestů, je třeba, aby z odůvodnění takového rozhodnutí byly zřejmé důvody pro takovou změnu. Odvolací soud musí odůvodnit změny, které oproti přezkoumávanému rozhodnutí ve vztahu k budoucímu postavení odsouzeného provádí, neboť právě odvolací soud (nikoli odsouzený) je tím, kdo o možném zhoršení rozhoduje. Jinými slovy se umožňuje ztřídit některý z druhů trestů, nicméně je třeba takový postup náležitě odůvodnit, aby nebylo pochyb, že k porušení uvedeného zákazu nedošlo. Opakovaně též Ústavní soud judikoval, že tzv. posledním arbitrem toho, co je či není ku prospěchu obviněného, je obviněný sám (tak např. nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. [I. ÚS 670/05](#), který byl uveřejněn pod č. 88/2006 ve sv. 41 na str. 127 SbNU, nebo nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2007, sp. zn. [I. ÚS 1947/07](#), který byl uveřejněn pod č. 135/2007 ve sv. 46 na str. 271 SbNU). Nemůže ovšem jít o ryze subjektivní náhled pomíjející navíc účelově některé druhy trestů a povinnosti uložené soudem prvního stupně.

29. První z hlavních výhrad obviněného proti postupu soudu druhého stupně spočívala v tom, že odvolací soud zpřísnil výměru podmíněného trestu odnětí svobody ze 4 na 8 měsíců (při ponechání délky zkušební doby), a navíc nad ním vyslovil dohled, který soudem prvního stupně vysloven nebyl. Kromě toho odvolací soud navíc oproti soudu prvního stupně mu uložil též povinnost účastnit se vhodného programu sociálního výcviku a převýchovy. Uvedené prodloužení výměry trestu odnětí svobody za současného vyslovení dohledu, a navíc s uložením zmíněné přiměřené povinnosti, považoval obviněný za nezákonné, neboť se tím mělo zhoršit jeho postavení. Obviněný přitom vůbec neuvažoval o tom, že by šlo o vyvážení vypuštění současně nepřipustně uloženého trestu obecně prospěšných prací a nesprávného uložení povinnosti podrobit se terapeutickému programu podle zákona o silničním provozu, vycházel z toho, že posledně zmíněný druh trestu, jakož i povinnost podrobit se terapeutickému programu, byly uloženy nezákonně, a proto k nim nelze přihlížet (viz k tomu shora).

30. Námitky obviněného považuje Nejvyšší soud za zjevně neopodstatněné, neboť odvolací soud zásadu zákazu *reformationis in peius* neporušil. Jak již bylo opakovaně uvedeno, na trest je třeba nahlížet jako na celek, ztřízení jednoho druhu trestu je možno vyvážit zmírněním jiného druhu trestu, je-li to náležitě zdůvodněno. Také je třeba vycházet z toho, jaký trest (třebaže zčásti v rozporu se zákonem) byl uložen soudem prvního stupně. Je tak sice pravdou, že obviněnému byla zvýšena výměra podmíněného trestu odnětí svobody ze 4 na 8 měsíců, nicméně byl vypuštěn trest obecně prospěšných prací ve výměře 200 hodin, a to z důvodu nepřipustnosti kombinace uvedených dvou druhů trestů vedle sebe (§ 53 odst. 2 tr. zákoníku). Je třeba upozornit, že v případě nevykonání nebo jiného porušení podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací (včetně nevedení řádného života) by mu hrozila přeměna tohoto druhu trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 200 dnů (tj. přibližně v délce 6,5 měsíce), což je více než 4 měsíce, o které byl prodloužen podmíněný trest odnětí svobody. Kromě toho při objektivním celkovém náhledu na přísnost trestů uložených soudy prvního a druhého stupně lze vnímat jako mírnější (příznivější) trest uložený odvolacím soudem i proto, že v tomto případě postačí vedení řádného života k osvědčení po dobu 2 let, nemusí během nich vykonat žádné práce, jen dodržet povinnosti plynoucí ze stanoveného dohledu ve smyslu § 50 tr. zákoníku

(např. v pravidelných intervalech se dostavit k probačnímu úředníkovi). Naproti tomu v případě trestu uloženého rozsudkem soudu prvního stupně, aby nemusel vykonat trest odnětí svobody, by musel nejen po dobu 2 let vést řádný život, ale též vykonat právě uvedených 200 hodin obecně prospěšných prací, tj. v přepočtu na běžnou osmihodinovou pracovní dobu odpracovat celých 25 dnů s takovou směnou, tj. prakticky odpracovat více než 1 měsíc zdarma ve prospěch poskytovatele obecně prospěšných prací (srov. § 62 odst. 3 tr. zákoníku; ve skutečnosti se ale tento trest vykonává ve významně menším denním rozsahu, což navyšuje počet dnů, kdy je touto povinností odsouzený zatěžován). To je zcela nepochybně mnohem významnější a více zatěžující aktivita, než se podrobit dohledu probačního úředníka s povinností k němu docházet, spolupracovat s ním a jej informovat, jak vyplývá z § 50 tr. zákoníku. Kdyby obviněný navíc řádný život nevedl, hrozil by mu v případě trestu uloženého soudem prvního stupně výkon trestu odnětí svobody v délce přesahující 10,5 měsíce, zatímco v případě trestu uloženého odvolacím soudem jen v trvání 8 měsíců (za předpokladu, že by prozatím nestihl odpracovat ani jednu hodinu obecně prospěšných prací). Jinými slovy ve svém souhrnu je odvolacím soudem uložený trest v naznačeném ohledu výrazně příznivější.

31. Na tom všem nemůže nic změnit ani současně uložená přiměřená povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, která navíc vlastně koresponduje s povinností podrobit se terapeutickému programu podle zákona o silničním provozu, jež byla soudem prvního stupně nesprávně uložena obviněnému podle tehdy ještě neúčinné právní úpravy obsažené v § 73 odst. 3 tr. zákoníku (změna provedená zákonem č. 220/2021 Sb. v důsledku přijetí zákona č. 150/2023 Sb. nabyla účinnosti až dnem 1. 4. 2024). Není ovšem ani pravdou, že by povinnost absolvovat terapeutický program byla zcela nevykonatelnou, a tedy i nemožnou, kdyby obviněný nepodal odvolání, protože podle zmíněné nové právní úpravy by bylo možno postupovat právě od 1. 4. 2024 (srov. čl. XV zákona č. 220/2021 Sb. ve znění zákona č. 150/2023 Sb.), tedy bylo by možno ji splnit ještě v průběhu výkonu trestu zákazu činnosti. Navíc tyto terapeutické programy úspěšně probíhaly i před nabytím účinnosti uvedené novelizace trestních předpisů a zákona o silničním provozu jako pilotní programy pod záštitou Centra dopravního výzkumu, v.v.i., takže je bylo možno absolvovat i předtím. Navíc účastník je povinen si účast v tomto terapeutickém programu uhradit z vlastních prostředků (cena je stanovena na 11 000 Kč bez daně z přidané hodnoty – srov. § 5 vyhlášky č. 208/2023 Sb., o terapeutických programech pro řidiče). I v tomto ohledu tak nedošlo ke zpřísnění, ale naopak ke zmírnění trestu, který byl obviněnému uložen, protože povinnost absolvovat drahý, z vlastních zdrojů placený terapeutický program pro řidiče byla nahrazena přiměřenou povinností podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, který je hrazen státem.

32. S ohledem na výše uvedené lze proto konstatovat, že odvolací soud v celkovém náhledu obviněnému neuložil trest přísnější oproti tomu, který obviněnému uložil soud prvního stupně, protože zpřísnění výměry jednoho druhu trestu bylo vyváženo vypuštěním jiného druhu trestu, který by navíc konkrétním způsobem citelněji zasáhl obvyklý způsob života obviněného. Rovněž nelze přehlédnout ani zjevnou snahu odvolacího soudu o napravení více vad, které v rozporu se zákonem učinil soud prvního stupně (nepřípustnou kombinací druhů trestů a postupem podle doposud neúčinné právní úpravy), při současné snaze uložit trest téměř stejně přísný, jak byl uložen soudem prvního stupně.

33. Ze všech uvedených důvodů proto Nejvyšší soud shledal námitku obviněného, že odvolací soud porušil ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. a uložil obviněnému trest v rozporu se zásadou zákazu *reformationis in peius*, za zjevně neopodstatněnou.

V.

Závěrečné shrnutí

34. Vzhledem ke všem shora zmíněným důvodům Nejvyšší soud dovolání obviněného M. H. odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné. Protože Nejvyšší soud rozhodl o

odmítnutí dovolání podle § 265i tr. ř., mohl tak učinit v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř.